

Schuld en vergeving...niet meer van deze tijd?

Men hoort wel eens zeggen dat de psycholoog, analyticus of therapeut, de moderne biechtvader is. Mogen we dan meteen veronderstellen dat de oude getrouwe pastoor of biechtvader overbodig is geworden?

Uiteraard niet, want niet elke mens is op de een of andere wijze in contact met een therapeut, maar vooral omdat er toch grote verschillen zijn tussen een biechtvader en een psycholoog bvb.. Beiden kunnen wel verhalen beluisteren die handelen over schuld of zondebesef, maar de invalshoek is heel verschillend. De therapeut zal het accent vooral leggen op een profane schuldvraag of beleving, de priester of pastoraal werker zal eerder een religieus getinte schuldbeleving te horen krijgen of een vraag ivm zondigheid.

Zonde? Is dit nog van deze tijd?

Zonde heeft meteen te maken met een religieuze, kerkelijke en goddelijke norm. Wat is goed of fout in de ogen van God of Kerk? Dat is de hele specifieke invalshoek waar een pastor, veel meer dan een therapeut, mee te maken krijgt. Dat is trouwens ook zijn of haar specifieke werkveld.

Regelmatig krijgen we dan ook de – soms levensgrote – vraag te horen: wat is zondig, of preciezer: wat is heden ten dage (nog) zondig? Vragen die niet zo eenduidig te beantwoorden zijn. Vroeger waren de kerkelijke regels vrij eenduidig, duidelijk en vooral gedragen door het sociaal – maatschappelijk bestel van toen. In een tijd waar de naam van de (V)vader taant en geen garant meer is voor de wet en de norm, is God als Vader en wetgever ook van zijn voetstuk geslagen. Dit heeft als gevolg dat ook de gelovige mens het noorden kwijtraakt en op zoek gaat naar houvasten, hoe arbitrair deze ook mogen zijn.

Een voorbeeld uit de praktijk.

Een jonge dame vraagt zich af of zij mogelijk abortus gepleegd zou hebben door het nemen van een morning - after pil en gaat hierdoor gebukt onder enorme schuldgevoelens en vraagtekens die haar dagelijks leven behoorlijk ondersteboven halen.

De Kerk is in zoverre duidelijk: abortus kan niet, onder geen beding. Daar is ze het totaal mee eens. De andere, even duidelijke kerkelijke norm van het verbod op voorhuwelijkse betrekkingen liet ze probleemloos achter zich, daar waar de mogelijkheid op abortus haar de grond onder de voeten wegveegt. Een leven beëindigen omwille van het eigen comfort, dat kan niet.

Onder invloed van deze ondraaglijke gedachte, ontnemt ze zich elke mogelijkheid tot plezier in het leven, in elke vrij ogenblik piekert ze zich suf en toekomstplannen maken is al helemaal uit den boze.

Geen arts, gynaecoloog of priester, kan haar een sluitend antwoord geven op de vraag wanneer het menselijk leven echt begint, biologisch en volgens de Kerk. Want ook de kerkelijke traktaten, die ik voor haar nalas, zijn niet eenduidig. En zo kan de vraag naar haar schuld en zonde blijven woekeren.

In deze begeleiding, en trouwens in elke in het werkveld van de GGZ, is het dan zeer nuttig en noodzakelijk om een zicht te krijgen op de psychische structuur van de patiënt. Het werd me geleidelijk aan duidelijker dat het hier naar alle waarschijnlijkheid om iemand gaat met een melancholische basisstructuur waarbij de

schuldvraag zeer existentieel is. Vandaar dat we hier beter andere wegen inslaan dan verder de schuldbeleving uit te spitten om uit de impasse te geraken en het accent te leggen op toekomstperspectieven die de mogelijke zonde overstijgen. Zo kunnen we de kans geven om de draad van het leven weer op te pikken, ook al blijft er een onbeantwoorde vraag. Deze niet te beantwoorden levensvraag zal wellicht voor haar steeds op de achtergrond blijven bestaan, maar minder een belemmering vormen om verder te leven en aan dit leven ook plezier te beleven. Door de klemtoon te leggen op de fundamentele leegte en het tekort in elke mens, werd haar vraag opengetrokken en verlicht. Waar zelfs Kerk en God geen antwoorden hebben, moeten wij ons leven niet laten om die antwoorden af te dwingen, maar eerder dit niet weten een plaats proberen te geven.

Heel anders is het, wanneer een al wat oudere man met een psychotische structuur, een biecht komt vragen om zich te bevrijden van de schuld die hij met zich meedraagt na het besef dat hij grensoverschrijdende seksuele handelingen pleegde bij het kind van zijn toenmalige vriendin. Nu de man zich bewust geworden was van zijn schuld hieraan, wilde hij ook zijn schuld aan God bekennen en door Hem vergeven worden.

Uit vrees al te vlug te deculpabiliseren, werd hem pas ingegaan op z'n vraag naar een biecht, na een aantal pastorale gesprekken rond zonde en schuld, maar vooral ook na verdere therapie bij de behandelende arts en psycholoog.

Pastores zijn behoedzaam in het uitdelen van sacramenten. Een biecht wordt nooit zomaar aangevraagd zonder voorafgaand gesprek over de bedoeling hiervan. Een biechtgesprek en de daarop volgende vergeving en boete, kan zeer bevrijdend zijn, maar zijn geen tovermiddelen die iemand bevrijden van de gedane fout en de toelating geven meteen erna weer in diezelfde fout te hervallen.

Maar in het geval van onze patiënt was het biechtgesprek helend en was hij zeer dankbaar om ook in het reine te kunnen komen om religieus vlak en ook daar een nieuwe kans te krijgen.

Plaats van de pastor.

Zoals u tussen de regels door kunt lezen, moet er tussen de pastor en de therapie een goede, maar ook vrije samenwerking zijn opdat beide werkingen voor de patiënt ook ten goede komen. De pastor zit niet in zijn ivoren toren of kapel, maar moet met beide voeten ook in het werk op de afdelingen staan. De contacten tussen de behandelingsafdelingen en de pastor zijn noodzakelijk. Het is zo dat in de St. Jozefkliniek in Pittem de samenwerking zeer vlot gaat. De pastorale dienst heeft er een vrijplaats in verbondenheid met de vijf afdelingen. Dit betekent dat er regelmatig formeel en informeel overleg is, dat de pastor met zijn vragen ivm het psychisch functioneren van de cliënt bij het afdelingshoofd, de arts of de verpleegkundigen terecht kan. Maar ook de pastor geeft door indien er een intensere pastorale begeleiding op gang komt met een patiënt, maar hoeft hierbij niet steeds de inhoud van die gesprekken vrij te geven. Dit wordt trouwens enkel maar gedaan met de goedkeuring van de betrokken patiënt. In geval van dreiging van suïcide wordt de afdeling uiteraard systematisch op de hoogte gebracht, al dan niet met de toestemming van de pastorand.

De pastor komt ook heel regelmatig op de afdelingen langs en probeert met elke patiënt die opgenomen wordt een kennismakingsgesprek te hebben waarbij de werking van de pastorale dienst wordt toegelicht.

Het grote verschil tussen de pastor en alle andere therapeuten is de invalshoek van waaruit gewerkt wordt. Bij de pastoraal werker krijgen religie, geloof, Kerk en God een expliciete plaats, daar waar dit vaak tijdens de therapie weinig of niet ter sprake gebracht (durft) worden. En uiteraard krijgen wij met hele waaier aan vragen, bedenkingen en belevingen te maken, veel ruimer dan enkel de vraag naar schuld of vergeving. Dat varieert van een eenvoudig gesprek over de dagdagelijkse dingen, tot diepe exegetische of theologische vragen, maar daar tussenin ligt ook de vraag naar een bezinningstekst, een kaars, de uren van de mis, uitingen van verdriet om verlies van werk, partner, gezondheid, en zo meer.

Er zijn dus ontegensprekelijk overlappingsen met de thema's die ook in de therapie aan bod komen, maar de wijze van beluisteren is anders, meen ik.

Ook het pastorale werk heeft zijn therapeutische effecten, maar worden als dusdanig niet nagestreefd, het is een welgekomen extraatje, iets dat er vaak 'en plus' bijkomt.

Leven.

Tot slot kunnen we misschien stellen dat de pastores werken vanuit de grondgedachte van de verrijzenis, nl. dat het leven sterker is dan de dood, dood in alle betekenissen van het woord. Want ook gebukt gaan onder zonde, schuld of algemeen psychisch lijden is een beetje doodgaan. Zoals we in het eerste klinisch fragment zagen, het belet voluit te leven, of te leven tout court.

Zonde is, volgens de hedendaagse theologie, datgene dat de zondaar - om hem zo te noemen - door zijn eigen handelen in het diepste van zijn eigen wezen schade toebrengt. Dus zowel door het schadend handelen naar een ander of zichzelf toe, als naar het afwijzen van toegestane heling, en voor een gelovige kan dit in de vorm van vergeving door een priester. Met andere woorden, als je je bewust blijft wentelen in je schuldbesef, en daardoor het leven dat je gegeven is afwijst, dan zondig je nog steeds. Omdat ook wij de kaart van het leven trekken, proberen ook wij de mens die bij ons komt aankloppen aanzetten te geven tot een beter, gelukkiger, vrijer leven vanuit onze invalshoek en kennis.

Meer lezen over dit onderwerp kan in het boek 'Geestkracht, pastoraat en GGZ. Red. Axel Liégeois e.a. uitg. Halewijn, 2004'. Het geeft een schriftelijke neerslag van een studiedag aan de KUL die gewijd was aan de plaats van de pastoraal in GGZ.

Tine Van Belle,
pastor in de St. Jozefkliniek te Pittem
zelfstandig psychoanalytica